

Σ Ε Π Ρ Ω Τ Ο Π Ρ Ο Σ Ω Π Ο

Αν θυμηθείς τ' όνειρό μου, σε περιμένω να 'ρθεις

Νίκος Γκάτσος

Αυτό το βιβλίο γράφτηκε από μία προσωπική ανάγκη. Ανάγκη να συνοψίσω όλα όσα βίωσα, έμαθα και εφάρμοσα κατά την τριακονταετή και πλέον πορεία μου στον χώρο της Μουσικής Εκπαίδευσης –από καθηγήτρια κιθάρας, μουσικοπαιδαγωγός σε ωδεία και εκπαιδευτικός στη Δημόσια Εκπαίδευση μέχρι την εμπειρία μου ως διδάσκουσα στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Αλλά και ανάγκη να επικοινωνήσω με όσους εμπλέκονται, άμεσα ή έμμεσα, με τη μουσική εκπαίδευση των παιδιών και των νέων.

Γιατί τώρα; Πρώτιστα, διότι δεν θα αποτολμούσα ένα τέτοιο εγχείρημα πριν νιώσω ένα είδος ετοιμότητας και επάρκειας, δίχως, βεβαίως, αυτό να σημαίνει ότι δεν έχω πολλά-πολλά να μάθω και να πράξω ακόμα. Κατά δεύτερον, διότι τα νέα δεδομένα στο κοινωνικό-πολιτισμικό και μουσικό περιβάλλον μάς υποχρεώνουν να αξιολογήσουμε εκ νέου τις διαστάσεις της μουσικής μάθησης και διδασκαλίας. Τέλος, διότι, μέσα από έναν συνδυασμό εμπειρίας και ακαδημαϊκής μελέτης, έχω διαμορφώσει μία ταυτότητα που με ωθεί –σχεδόν με υποχρεώνει– να σταθώ κριτικά απέναντι σε ζητήματα αναφορικά με τη μουσική εκπαίδευση και, εν γένει, με την εκπαίδευση.

Αφετηρία για το βιβλίο ήταν η βεβαιότητα ότι το μάθημα της μουσικής δεν μπορεί να παραμένει ίδιο με αυτό που ήταν πριν από είκοσι ή και δέκα

ακόμα χρόνια. Δεν μπορεί να παραμένει ίδιο ενώ έχουν συμβεί δραματικές αλλαγές σε πολλά άλλα πεδία: στην κοινωνία, στις ηθικές αξίες, στα τεχνολογικά επιτεύγματα, στα οικονομικά δεδομένα, στις πνευματικές ζυμώσεις. Όλες αυτές οι αλλαγές έχουν αντίκτυπο στη μάθηση και διδασκαλία της μουσικής. Και ο τρόπος για να πορευτούμε με αυτές τις αλλαγές, είναι να τις γνωρίσουμε καλύτερα και να τις κατανοήσουμε.

Πολλοί ίσως υποστηρίξουν ότι αυτό δεν είναι ένα βιβλίο αμιγώς για τη διδακτική της μουσικής αλλά ένα βιβλίο για αγωγή μέσω της μουσικής. Εν μέρει, έχουν δίκιο. Οι μέρες που στο σχολείο καλούμασταν να διδάξουμε μουσική και μόνο μουσική αποτελούν, κατά τη γνώμη μου, παρελθόν. Τα νέα ακουστικά και μουσικά περιβάλλοντα, οι νέες ορίζουσες στη φύση της μουσικής εμπειρίας αλλά και στις μουσικές διαδικασίες ακρόασης, εκτέλεσης και σύνθεσης μουσικής, ο νέος τρόπος ζωής που κατακλύζεται από πληροφορίες από μία πληθώρα media, όλα αυτά μας υποχρεώνουν να θέσουμε νέες προτεραιότητες και στο μάθημα της μουσικής. Η άποψή μου είναι ότι ο σκοπός του σχολείου δεν είναι μόνο να δώσει στους μαθητές γνώσεις –πόσω δε μάλλον όταν τα σχολικά αντικείμενα είναι ασύνδετα μεταξύ τους και τεχνητά όπως δυστυχώς συμβαίνει μέχρι σήμερα– αλλά και να τους βοηθήσει να αναπτυχθούν συναισθηματικά, κοινωνικά, ηθικά και αισθητικά, να αυτονομηθούν, να γίνουν υπεύθυνοι άνθρωποι, να ζήσουν σε αρμονία με το περιβάλλον και να αναζητήσουν αξίες που χάθηκαν χάριν της «προόδου». Το μεγάλο μας πλεονέκτημα είναι πως η δυναμική παρουσία της μουσικής στην καθημερινότητα των παιδιών αποτελεί αξίωμα. Συνεπώς, αν οι μουσικές εμπειρίες και γνώσεις που θα αποκτηθούν σε ένα οργανωμένο πλαίσιο είναι συνδεδεμένες με την πραγματική ζωή, όλα τα παραπάνω θα προκύψουν αβίαστα και θα έχουν νόημα για τους μαθητές.

* * *

Και κάποιες χρηστικές παρατηρήσεις:

Τα παραδείγματα των δραστηριοτήτων δεν είναι αποκλειστικά προορισμένα για την ενότητα στην οποία παρατίθενται αλλά μπορούν να «λειτουργήσουν» στη λογική και πρακτική και άλλων ενότητων. Μία δραστηριότητα που είναι στην ενότητα της *Ακρόασης*, λόγου χάρη, μπορεί να επεκταθεί σε αυτοσχεδιασμό ή σύνθεση και μία δραστηριότητα στην ενότητα του *Γραμματισμού* μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Ο μόνος λόγος που επιλέχτηκε κάποια ενότητα για να υποδεχτεί ή να προβάλλει ένα παράδειγμα είναι ότι αποτιμήθηκε ως η πιο άμεσα σχετιζόμενη με αυτό. Εξάλλου, στη φιλοσοφία της ολιστικής εκπαίδευσης όλα διαπλέκονται και τίποτα δεν λειτουργεί απομονωμένα από τους άλλους τομείς. Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που θα αποφασίσει γιατί, πώς και πότε θα προγραμματίσει και θα υλοποιήσει κάθε προτεινόμενη δράση.

Επίσης, παρόλο που στα παραδείγματα δραστηριοτήτων δηλώνεται η εκπαιδευτική βαθμίδα για την οποία προορίζονται, καθώς και συγκεκριμένες τάξεις, αυτό δεν αποτελεί ένα κλειστό σύστημα. Με άλλα λόγια, οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε άλλες βαθμίδες και σε άλλο τύπο σχολείου μπορούν να δανειστούν την ιδέα της δραστηριότητας και να την προσαρμόσουν ανάλογα με το υπόβαθρο των μαθητών που διδάσκουν, τον χώρο και τον χρόνο της διδακτικής πράξης. Αυτό τόνισε και ο Bruner ([1960]1977:33) όταν έγραψε ότι μπορούμε να διδάξουμε οτιδήποτε σε οποιοδήποτε στάδιο ανάπτυξης του ατόμου, σε κάθε ηλικία, αρκεί να το κάνουμε με *έντιμο τρόπο*, βοηθώντας τους μαθητές να διαχειριστούν τη γνώση ανάλογα με τις δυνατότητές τους. Σε αυτό το πνεύμα, κάποιες δραστηριότητες προτείνονται για μία μεγάλη ηλικιακή γκάμα, για μαθητές από την ηλικία του Νηπιαγωγείου μέχρι ακόμα και τη Γ' Γυμνασίου, με την προϋπόθεση ότι ο εκπαιδευτικός θα τις προσαρμόσει έτσι ώστε να απευθύνονται στους δικούς του μαθητές.

Παράλληλα, προτείνονται κάποιες δράσεις για υλοποίηση σε Μουσικά Σχολεία αλλά και εδώ ισχύει η παραπάνω λογική: αν ο εκπαιδευτικός κρίνει ότι μπορεί να αξιοποιήσει και να προσαρμόσει μία δράση, παρόλο που δεν είναι προτεινόμενη για αυτή την περίπτωση, είναι ελεύθερος να το κάνει.

Αυτή είναι, συν τοις άλλοις, και μία σημαντική πτυχή στην αρχή της παιδαγωγικής ελευθερίας στην εκπαίδευση. Θα ήθελα να τονίσω επίσης πως η σειρά παράθεσης των παραδειγμάτων είναι τυχαία και δεν υποδηλώνει κάποιον βαθμό ιεραρχίας.

* * *

Αρκετές από τις προτεινόμενες δραστηριότητες είναι σύντομες και μπορούν να αποτελέσουν απλώς μέρος ενός μαθήματος αλλά υπάρχουν και πολλές που απαιτούν ολόκληρη τη διδακτική ώρα. Επίσης για αρκετές απαιτούνται περισσότερες από μία διδακτικές ώρες (ανάμεσα σε αυτές υπάρχουν αρκετές δράσεις τύπου project). Κάθε εκπαιδευτικός, μελετώντας τη δραστηριότητα, θα αποφασίσει για τον χρονικό ορίζοντα της υλοποίησής της και θα οργανώσει /προγραμματίσει αντίστοιχα το/τα μάθημα/μαθήματα. Η κορύφωση του υλικού και των βασικών ιδεών του βιβλίου, και συνεπώς οι πιο απαιτητικές δραστηριότητες, αφορά στην ενότητα «Μουσική, Ηθικές Αξίες και Αγωγή του Χαρακτήρα – Θεώρηση του Εαυτού». Οι δραστηριότητες που προτείνουν ένα μεγάλο αριθμό κομματιών μπορούν να οργανωθούν περαιτέρω και να αποτελέσουν τη βάση για μία συναυλία ή μία πολυ-καλλιτεχνική παράσταση.

Συνολικά, έγινε προσπάθεια να αποφευχθούν οι «παραδοσιακές» δραστηριότητες ακρόασης, εκτέλεσης και δημιουργίας με το σκεπτικό ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί μουσικής έχουν στο «ρεπερτόριό» τους μία ικανοποιητική γκάμα από αυτές. Επίσης, δεν γίνεται ειδικά αναφορά στα γνωστά μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα (Kodály, Orff, Dalcroze, Martenot, Suzuki και Gordon) καθώς υπάρχουν αρκετές εκδόσεις και στην ελληνική γλώσσα που παρουσιάζουν σε βάθος τις αρχές και τις εφαρμογές αυτών των συστημάτων (βλ. Στάμου 2012, Ανδρούτσος 2004, Καραδήμου-Λιάτσου 2003). Άλλωστε αυτά τα συστήματα θέτουν αρκετούς περιορισμούς στους στόχους και τις πρακτικές της Μουσικής Εκπαίδευσης, θέτουν όρια τα οποία δεν συνάδουν με την ολιστική θεώρηση των σκοπών της Εκπαίδευσης.